

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-62>

УДК 332.2:35.071.6

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

LAND RESOURCES OF THE UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES OF KHARKIV REGION: EFFICIENCY OF USE AND MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF DECENTRALIZATION OF AUTHORITY

Кухтін Юрій Вікторович

аспірант,

Державний біотехнологічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2056-305X>

Kukhtin Yurii

State Biotechnological University

Стаття присвячена актуальним питанням ефективності використання земельних ресурсів об'єднаних територіальних громад та управління ними в контексті процесів децентралізації влади. У результаті проведених досліджень визначено, що економічна ефективність використання земельних ресурсів у Харківській області є дуже високою і забезпечує виробництво значних обсягів сільськогосподарської продукції. Визначну роль у цьому займає Чугуївський район та, зокрема, Зміївська територіальна громада. Проведений аналіз показників бюджету Зміївської міської територіальної громади показав, що податкова політика в регіоні досить лояльна до бізнесу і виробництво аграрної продукції займає провідну роль. Разом з тим, показники виробництва сільськогосподарської продукції по окремих позиціях знизилися і це потребує удосконалення у тому числі системи управління земельними ресурсами. На основі систематизації науково-практичної літератури було визначено ключові орієнтири розвитку системи управління земельними ресурсами в контексті децентралізації.

Ключові слова: земельні ресурси, економічна ефективність використання землі, управління земельними ресурсами, децентралізація влади, об'єднана територіальна громада.

The article is devoted to topical issues of the effectiveness of the use of land resources of the united territorial communities and their management in the context of the processes of power decentralization. Research methodology: When writing the article, a set of methods was used, in particular: abstract-logical (when substantiating the economic efficiency of land use), economic-statistical methods (when assessing the effectiveness of the use of land resources in the Kharkiv region); analytical (when studying indicators of agricultural production in enterprises on the territory of the Zmiiv city council); methods of comparison and scientific synthesis (when analyzing the budget of the Zmiyiv urban territorial community). Research results. As a result of the conducted research, it was determined that the economic efficiency of the use of land resources in the Kharkiv region is very high and ensures the production of significant volumes of agricultural products. The Chuguyiv district and, in particular, the Zmiyiv territorial community play a significant role in this. The analysis of the indicators of the budget of the Zmiiv urban territorial community showed that the tax policy in the region is quite loyal to business and the production of agricultural products occupies a leading role. At the same time, indicators of the production of agricultural products in certain positions have decreased, and this requires improvement, including the land resources management system. Based on the systematization of scientific and practical literature, the key guidelines for the development of the land resource management system in the context of decentralization were determined. The scientific novelty of the research results lies in the outline of the main directions for improving the efficiency of land resource management in the UTC. Practical significance of research results. The trends revealed as a result of the conducted research and the conclusions formed on the basis of the analysis of the effectiveness of the use of land resources are decisive for further solving the task of increasing the efficiency of land resource management in the UTC in the context of power decentralization.

Key words: land resources, economic efficiency of land use, land resources management, decentralization of power, united territorial community.

Постановка проблеми. Земельні ресурси України є основною рушійною силою вітчизняної економіки і містять у собі вагомий потенціал подальшого економічного зростання країни. Як відомо, Україна є найбільш розораною європейською країною: рівень розораності становить 54%, у той час як у Європі він досягає лише 35%, а площа української ріллі обсягом 32,7 млн га становить 27% від площі ріллі на території Європи. Останніми роками в Україні спостерігається тенденція до зменшення площі сільськогосподарських угідь, проте площа ріллі за останні десять років збільшилась на 87,4 тис га. Таке зростання, можливо, і є економічно вигідним, оскільки сприяє розвитку аграрного сектору країни, проте, безумовно, може негативним чином позначитися на екологічній ситуації. Тому збалансування економічних та екологічних принципів має бути одним з пріоритетів сучасної системи управління земельними ресурсами. Особливо це стосується регіонів з найбільшою розораністю земель.

В Україні в розрізі регіонів найбільше с.-г. угідь зосереджено в таких областях: Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Харківська, Чернігівська. Варто зазначити, що Харківська область займає третє місце за обсягом сільськогосподарських угідь, з яких рілля становить 81,4%, що показує надвисокий рівень сільськогосподарського освоєння земель. Все це створює потужний базис для аграрного виробництва, а отже вкрай необхідним є аналіз стану та ефективності використання земельних ресурсів в Харківській області, особливо у зв'язку з утворенням у 2020 році об'єднаних територіальних громад та оцінкою перших результатів їх діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми земельних ресурсів та стану сільськогосподарських угідь в умовах децентралізації широко досліджуються вітчизняними та зарубіжними вченими і знайшли своє відображення в роботах таких науковців як: В.П. Дубіщев, А.В. Малоокий, Р.А. Міщенко, М.П. Мульська, Г.О. Обіход, Т.М. Прядка, В.В. Тимошевський, А.М. Третяк, В.М. Третяк, Г.І. Шарий, І.А. Юрко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Беручи до уваги великий внесок видатних економістів у цьому питанні, ми все ж вважаємо, що сучасні реалії вимагають нових досліджень та оперативних даних стосовно ефективності використання

земельних ресурсів в Харківській області та управління ними у зв'язку зі створенням у 2020 році ОТГ.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження виступає аналіз поточного стану земельних ресурсів, ефективність їх використання у Харківській області та оцінка управління землями ОТГ в контексті децентралізації влади.

Виклад основного матеріалу дослідження. Децентралізація державної влади та посилення самостійності органів місцевого самоврядування неможливі без передачі права розпоряджатись земельними ресурсами територіальним громадам. На сучасному етапі основні проблеми управління землею полягають у площині реформування державного управління, а саме – в процесах децентралізації, які ще не завершені та мають більше питань, ніж відповідей, оскільки стосуються передачі земель органам місцевого самоврядування, що по суті означає відносно нового суб'єкта управління земельними ресурсами та пов'язані із цим усі ризики та перспективи. Водночас децентралізація неможлива без передачі права розпоряджатись земельними ресурсами територіальним громадам [1, с. 57].

Основною метою управління земельними ресурсами на рівні ОТГ є їх раціональне й екологічнобезпечне використання, охорона та збереження і відтворення родючості ґрунтів [2, с. 44]. Науковці стверджують, що ефективність управління на будь-якому рівні в кінцевому підсумку знаходить свій прояв у досягненнях виробничо-господарської та фінансової діяльності об'єктів управління щодо затрачених ресурсів з урахуванням якості продукції та послуг. Розглядаючи на сьогодні ефективність з економічної точки зору, стає зрозуміло, що вона тісно пов'язана з головною метою людської діяльності – задоволенням постійно зростаючих матеріальних та духовних потреб суспільства [3–5].

У вузькому сенсі економічна ефективність використання землі є результатом порівняння здобутих результатів з площею або вартістю землі. У широкому сенсі ефективність використання землі проявляється не тільки в збільшенні результатів сільськогосподарського виробництва, а й у зниженні витрат, підвищенні родючості ґрунту, якості продукції, а також дотриманні екологічних умов виробництва [4, с. 256; 6, с. 52–53].

Виходячи з цього, ефективність управління земельними ресурсами визначається в першу

Таблиця 1

Виробництво пшениці у підприємствах Харківської області в 2021 р.

	Площа зібрана, га		Обсяг виробництва (валовий збір) у масі після доробки, ц		Урожайність, ц з 1 га площі зібраної	
	2021	2021 у % до 2020	2021	2021 у % до 2020	2021	2021 у % до 2020
Харківська область	498542	111,1	24446563	106,1	49,0	95,3
райони						
Богодухівський	60240	106,7	2884418	97,0	47,9	90,9
Ізюмський	107303	112,9	5187665	113,8	48,3	100,8
Красноградський	58698	110,9	3133625	104,6	53,4	94,3
Куп'янський	82240	110,1	4084058	111,4	49,7	101,2
Лозівський	83487	123,4	3902493	122,2	46,7	98,9
Харківський	38763	107,3	1890148	96,7	48,8	90,2
Чугуївський	67811	103,4	3364155	91,1	49,6	88,1

Джерело: [7]

чергу рівнем ефективності їх використання для виробництва продукції сільського господарства на відповідній території. А, як свідчать дані таблиці 1, виробництво пшениці в Харківській області дуже розвинене.

За результатами 2021 року, в усіх районах Харківської області спостерігалася стала тенденція до збільшення площі ріллі під пшеницею та у більшості районів зросли валові збори зерна пшениці у порівнянні з 2020 роком. При цьому урожайність у 2021 році була дещо нижчою ніж у попередній рік, проте у Богодухівському та Куп'янському районах урожайність пшениці була навіть вищою за попередній рік і становила 47,9 та 49,7 ц/га відповідно. У Чугуївському районі зростання площі збирання пшениці становило 3,4% від рівня попереднього року, натомість валовий збір скоротився до 3 364 155 ц, а саме на 8,9%. Урожайність даної культури у Чугуївському районі була на рівні 49,6 ц/га, що вище за середню обласну урожайність на 0,6 ц. Такі результати свідчать про високу економічну ефективність використання ріллі в Харківській області, а з іншого боку висока розораність обумовлює необхідність охорони земельних ресурсів для збереження їх родючості та інших природних характеристик. Це можна здійснити зокрема шляхом побудови сучасної системи управління земельними ресурсами в ОТГ.

Про ефективність господарського використання сіножатей та пасовищ можна зробити висновок проаналізувавши розвиток галузі тваринництва в регіоні (табл. 2).

У січні 2022 року в цілому по Харківській області було реалізовано сільськогосподарських тварин живою масою 39 125 ц, що

більше на 0,3% від січня 2021 року. Обсяг виробництва молока за січень 2022 р. становив 212 068 ц, що більше на 5,3% від аналогічного періоду попереднього року. Чугуївському районі виробництво тварин живою масою зменшилось на 34,2% порівняно з січнем 2021 р, в той час як валовий надій молока зріс на 6,3% і становив 34 427 ц, що вище від середньообласного темпу приросту. Отже, відбувається тенденція до зростання ефективності тваринництва (зокрема галузі молочного скотарства) та опосередковано можна зробити висновок про поліпшення економічного ефекту від використання сіножатей і пасовищ у Харківській області. Цю тезу підтверджує і факт зростання чисельності поголів'я ВРХ, особливо корів майже в усіх районах області (табл. 3).

Як ми бачимо з даних таблиці, у січні 2022 року по Харківській області відбулося зростання поголів'я ВРХ порівняно з аналогічним періодом попереднього року: в цілому поголів'я ВРХ стало більшим на 3,2%, а поголів'я корів зросло на 1,5% і налічувало 32 284 голів. У Чугуївському районі у січні 2022 року налічувалось 14 591 голів ВРХ, що більше на 3,8% ніж в минулому році, поголів'я корів становило 6349 голів, що більше на 6,7% ніж у січні 2021 р. Це найвищий темп приросту в області.

Починаючи з 2015 р., у контексті здійснюваних реформ децентралізації відбувається трансформація механізмів та процесів, що супроводжують функціонування та розвиток територіальних громад в Україні. При цьому відбувається укрупнення територіальних одиниць базового рівня, а зараз і районів,

Таблиця 2

**Виробництво продукції тваринництва у підприємствах¹ Харківської області
по районах у січні 2022 року**

	Жива маса сільськогосподарських тварин, реалізованих на забій		Обсяг виробництва (валовий надій) молока		Кількість одержаних яєць від птиці свійської	
	ц	у % до січня 2021 р.	ц	у % до січня 2021 р.	тис. шт	у % до січня 2021 р.
Харківська область	39125	100,3	212068	105,3	к	к
райони						
Богодухівський	2359	101,9	12427	73,2	–	–
Ізюмський	16962	146,7	41279	103,9	–	–
Красноградський	2465	164,9	44943	114,5	к	111,2
Куп'янський	3737	85,8	59722	106,4	–	–
Лозівський	1069	154,5	к	104,5	–	–
Харківський	4669	70,5	к	117,9	к	142,4
Чугуївський	7864	65,8	34427	106,3	–	–

¹ У цій та наступній таблиці – по підприємствах, які утримують від 100 голів великої рогатої худоби, овець та кіз та/або від 200 голів свиней, та/або від 5000 голів птиці свійської всіх видів.

Джерело: [8]

Таблиця 3

**Кількість сільськогосподарських тварин у підприємствах¹ Харківської області
по районах станом на 1 лютого 2022 року**

	Велика рогата худоба				Свині		Птиця свійська	
	усього		у т.ч. корови		голів	у % до 1 лютого 2021 р.	тис. голів	у % до 1 лютого 2021 р.
	голів	у % до 1 лютого 2021 р.	голів	у % до 1 лютого 2021 р.				
Харківська область	81883	103,2	32284	101,5	119017	88,8	1259,9	94,6
райони								
Богодухівський	6479	96,1	2792	89,9	11371	93,6	к	90,3
Ізюмський	17006	103,6	5773	101,4	к	96,5	к	86,6
Красноградський	16055	103,7	6314	103,1	6805	76,4	к	114,8
Куп'янський	20573	105,7	7780	100,4	к	к	к	60,3
Лозівський	2815	96,9	1295	99,5	к	115,9	–	–
Харківський	4364	102,4	1981	105,2	20774	100,3	к	95,2
Чугуївський	14591	103,8	6349	106,7	53347	79,4	к	99,0

¹ Див. виноску до попередньої таблиці.

Джерело: [8]

надаються певні додаткові повноваження об'єднаним територіальним громадам. Управління земельними ресурсами територіальних громад полягає у використанні органами місцевого самоврядування організаційно-економічного механізму безпосередньої дії, що включає зміни законодавства, системи оподаткування, цільових нормативів, соціальних стандартів, критеріїв ефективності тощо, на діяльність суб'єктів господарювання у

сфері володіння, розпорядження й користування земельними ресурсами, якими є всі без винятку фізичні та юридичні особи в межах території громади [9].

Попри те, що в Україні процес децентралізації влади триває з 2015 року, у територіальні громади Чугуївського району Харківської області були утворені у 2020 році. Всі вони досить сильно диференційовані за кількістю населених пунктів, площею та чисель-

ністю населення громади. На другому місці за кількістю населених пунктів знаходиться Зміївська міська територіальна громада, до якої входить 60 міст, селищ та сіл. Її площа становить 792,6 кв. км, а чисельність населення найбільша серед громад Чугуївського району – 41404 осіб. І саме Зміївська територіальна громада привертає увагу як об'єкт наукового дослідження, оскільки саме тут проживає найбільша кількість населення, в ній налічується 60 населених пунктів, а площа земельних угідь є другою за розміром у Чугуївському районі, що у сукупності створює складнощі побудови системи управління. Велика кількість населених пунктів впливає на швидкість прийняття і виконання управлінських рішень, а ще ускладнює можливість контролю за їх виконанням. У той же час велика територіальна розосередженість вносить додаткові перепони для управління, а велика кількість населення визначає необхідність узгодження інтересів значної кількості соціальних прошарків і груп суспільства. Тому саме у Зміївському районі закономірно будуть виникати проблеми системи управління земельними ресурсами і є необхідність побудови такої управлінської вертикалі, яка була б одночасно гнучкою, дієвою і дійсно ефективною.

Зміївська міська територіальна громада Чугуївського району Харківської області утворена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 725р «Про визначення адміністративних центрів та

затвердження територій територіальних громад Харківської області» шляхом об'єднання 10 рад: Зміївської міської ради, Зідківської селищної ради та Бірківської, Борівської, Великогомільшанської, Задонецької, Соколівської, Таранівської, Тимченківської і Чемужівської сільських рад Зміївського району Харківської області [10]. Згідно даних з офіційного сайту, бюджет громади за 1 квартал 2021 р. характеризувався такими показниками (табл. 4).

Таким чином, доходи загального фонду бюджету Зміївської міської ТГ за 1 квартал 2021 року становлять 866,6 грн на 1-го мешканця громади, що нижче за середній показник по області та по Україні. Видатки на 1-го мешканця громади становили 1621,4 грн, що теж нижче за середньообласний рівень та середній рівень по країні. Натомість капітальні видатки на 1-го мешканця становили 55,4 грн, що трохи вище за середній рівень по Харківській області. Рівень дотаційності бюджетів – 20,6%, що можна характеризувати як високий рівень. Співвідношення видатків на утримання апарату управління із сумою доходів загального фонду – 25,9%, питома вага заробітної плати у видатках загального фонду – 79,9%. Видатки на загальну середню освіту на 1-го учня значно нижчі від середньообласного рівня та середнього по країні – лише 7 196,9 грн, у той час як в середньому по Харківській області цей показник становить 9795,42 грн. Низький рівень витрат на освіту частково можна пояснити більш низькою питоною вагою місцевих податків і збо-

Таблиця 4

Бюджет Зміївської міської територіальної громади Чугуївського району Харківської області за 1 квартал 2021 року

Назва показника	Значення показника	Середній показник по області	Середній показник по Україні
Доходи загального фонду на 1-го мешканця (грн)	866,6	1274,43	1145,13
Видатки загального фонду на 1-го мешканця (грн)	1621,4	1660,84	1750,82
Капітальні видатки на 1-го мешканця (грн)	55,4	55,2	74,89
Рівень дотаційності бюджетів (%)	20,6	8,42	15,57
Співвідношення видатків на утримання апарату управління із сумою доходів загального фонду (%)	25,9	22,64	28,37
Питома вага заробітної плати у видатках загального фонду (%)	79,9	78,15	82,54
Видатки на загальну середню освіту на 1-го учня (грн)	7196,9	9795,42	9364,05
Питома вага місцевих податків і зборів у доходах загального фонду (%)	34	35,91	36,55

Показники надані експертами Програми «U-LEAD з Європою» та SKL International на підставі даних Міністерства фінансів, Державної казначейської служби, Державної статистичної служби, порталу openbudget.gov.ua

рів у доходах загального фонду – 34%, у той час як середньообласний рівень – 35,91%, у середньому по Україні – 36,55%. Можна зробити висновок, що податкова політика в регіоні досить лояльна до бізнесу, в результаті чого в бюджет надходить менше податків і зборів. Також це може свідчити і про високий рівень ухилення від сплати місцевих податків, а також про розвиток тіньового бізнесу.

Зміївська територіальна громада у результаті свого формування отримала у розпорядження земельні ресурси державної та комунальної власності, серед яких площа сільськогосподарських угідь становить 43 024,33 га, у т.ч. рілля – 30 384,76 га.

В 2021 році в Зміївській міській раді по сільськогосподарським підприємствам (облікове коло) було зібрано: озимої пшениці з площі 8 186,6 га, жита озимого – 30 га, ячменю озимого – 636,38 га, пшениці ярої – 40 га, ячменю ярого – 105 га, кукурудзи на зерно – 5 246,21 га, проса – 20 га, гороху – 447,77 га, сої – 603,6 га, соняшнику – 5 894,51 га (табл. 5).

За останні два роки сільськогосподарські підприємства на території Зміївської територіальної громади займалися вирощуван-

ням пшениці озимої, кукурудзи на зерно та соняшнику. Під цими трьома культурами було зосереджено 91,1% посівних площ у 2021 році та 93,3% площ у 2022 році. Урожайність усіх сільськогосподарських культур була на досить високому рівні. Варто відзначити, що у 2022 році рівень урожайності переважної більшості вирощуваних культур був нижчим за попередній рік, зростає тільки урожайність кукурудзи на зерно та сої. В цілому можна зробити висновок про високий рівень ефективності використання сільськогосподарських угідь, зокрема рілля у підприємствах Зміївської міської територіальної громади проте зниження показників у 2022 році вимагає проведення аналізу причин ситуації та пошуку шляхів її підвищення за допомогою важелів управління.

Висновки. Дослідження ефективності використання й якості управління земельними ресурсами в ОТГ дозволило оцінити їх стан і перспективи, які характеризуються в наступному.

По-перше, сільськогосподарські угіддя у районах Харківської області використовуються дуже ефективно для виробництва сільськогосподарської продукції, зокрема

Таблиця 5

Показники виробництва сільськогосподарської продукції Зміївської міської територіальної громади Чугуївського району Харківської області за 2021–2022 рр.

Вид сільськогосподарської продукції	Посіяно, га	Зібрано, га	Валовий збір (у вазі після доробки), ц	Урожайність, ц/га
2021 рік				
Пшениця озима	8 186,6	8 186,6	43 300,24	53,1
Жито озиме	30	30	123	43
Ячмінь озимий	636,38	636,38	2 436,9	38,3
Пшениця яра	40	40	39,9	9,99
Ячмінь ярий	105	105	469,45	44,7
Кукурудза на зерно	5 246,21	5 246,21	22 199,8	42,31
Просо	20,0	20,0	30,0	15,0
Горох	447,77	447,77	1 498,7	33,47
Соняшник	5 894,51	5 894,51	13 788,31	23,39
Соя	603,6	603,6	1 142,2	18,9
2022 рік				
Пшениця озима	8 436,9	8 436,9	37 804,4	44,8
Жито озиме	62,12	62,12	124,2	20,0
Ячмінь озимий	625,72	625,72	1 971,6	31,5
Кукурудза на зерно	4 631,8	4 631,8	32 052,05	69,2
Овес	13,0	13,0	52,0	40,0
Горох	582,2	582,2	15 392	26,4
Соняшник	6 540,0	6 540,0	14 061,0	21,5
Соя	125,0	125,0	312,0	25,0

Джерело: дані економічного відділу Зміївської міської ради

за результатами 2021 року, в усіх районах області спостерігалася стала тенденція до збільшення площі ріллі під пшеницею та у більшості районів зросли валові збори зерна пшениці у порівнянні з 2020 роком. Збільшились також і обсяги виробництва тваринницької продукції.

По-друге, здійснено загальну оцінку адміністративного-устрою Харківської області після реформи місцевого самоврядування. Зокрема, було висвітлено результати адміністративної реформи з децентралізації влади і виявлено, що починаючи з 2020 р., у контексті здійснюваних реформ децентралізації відбувається трансформація місцевого самоврядування в регіоні та розвиток територіальних громад. Територіальні громади Чугуївського району Харківської області досить сильно диференційовані за кількістю населених пунктів, площею та чисельністю населення. Лідируючі позиції за кількістю населення та площею території займає Зміївська міська територіальна громада. Велика кількість населених пунктів впливає на швидкість прийняття і виконання управлінських рішень, а ще ускладнює можливості контролю за їх реалізацією. У той же час велика територіальна розосередженість вносить додаткові перепони для управління, а велика кількість населення визначає необхідність узгодження інтересів значної кількості соціальних прошарків і груп суспільства. Тому саме у Зміїв-

ському районі закономірно будуть виникати проблеми системи управління земельними ресурсами і є необхідність побудови такої управлінської вертикалі, яка була б одночасно гнучкою, дієвою і дійсно ефективною.

По-третє, було проаналізовано ефективність сільськогосподарського виробництва Зміївської міської територіальної громади. У результаті виявлено, що протягом останніх років спостерігається тенденція до певного зниження обсягів сільськогосподарської продукції, виробленої на сільськогосподарських угіддях у вартісних і натуральних показниках. Безсумнівно, причин зниження ефективності сільськогосподарського виробництва може бути ціла низка, проте однією з них, ми вважаємо, є саме погіршення якісних характеристик землекористування.

Тож, для Зміївської міської територіальної громади актуальним є посилення співпраці місцевих органів влади з підприємствами стосовно ощадливого використання земельних ресурсів і їх охорони, а також з метою забезпечення населення якісною продукцією і сільськогосподарськими послугами в своєму регіоні.

Наступні дослідження нами будуть спрямовані на оцінку ефективності управління земельними ресурсами в ОТГ й виявлення факторів її зниження та розробки методичних рекомендацій з підвищення ефективності управління земельними ресурсами об'єднаних територіальних громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Горлачук В.В., Клименко О.В. Управління земельними ресурсами об'єднаних територіальних громад у контексті децентралізації. *Агросвіт*. 2019. № 20. С. 56–63. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2019.20.56>
2. Нечипоренко О., Матвієнко А. Управління земельними ресурсами в об'єднаних територіальних громадах. *Модернізація науки і її вплив на глобальні процеси : Збірник наукових праць SCIENTIA*. Матеріали І міжнародної науково-теоретичної конференції. 05.11.2021. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/15865>
3. Томчук О.Ф., Кожухар В.В. Аналіз ефективності використання земельних ресурсів. *Агросвіт*. 2019. № 19. С. 38–46. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2019.19.38>
4. Ясінецька І.А. Аналіз ефективності управління земельними ресурсами. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 4. С. 255–258. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/4_ukr/41.pdf
5. Будзяк О.С., Будзяк В.М. Ефективне використання земель України: аналіз, динаміка та регіони з найбільш затребуваним попитом на інноваційні агропроекти. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.4.15>
6. Гаража О.П. Види та показники ефективності використання сільськогосподарських угідь в управлінні земельними ресурсами України. *Економіка і суспільство*. 2016. Випуск 3. С. 52–60. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/3_ukr/10.pdf
7. Виробництво пшениці у підприємствах по районах у 2021 році. *Головне управління статистики у Харківській області*. URL: <http://kh.ukrstat.gov.ua/roslynnytstvo/4317-virobnitstvo-pshenitsi-u-pidpriemstvakh-po-rajonakh>
8. Статистичний бюлетень Соціально-економічне становище Харківської області за січень 2022 року. *Головне управління статистики у Харківській області*. URL: <http://kh.ukrstat.gov.ua/biuletен-ekonomichne-i-sotsialne-stanovyshche-raioniv-ta-mist-kharkivskoi-oblasti>

9. Малоокій В.А. Формування сучасної системи управління земельними ресурсами територіальних громад в Україні: особливості та тенденції. *Теорія та практика державного управління*. 2020. Вип. 3. С. 162–170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2020_3_21

10. Зміївська територіальна громада Чугуївського району Харківської області. *Зміївська міська рада : офіційний сайт*. URL: <http://www.zmiivmisto.gov.ua/terytorialna-hromada/zmiivska-terytorialna-hromada.html>

REFERENCES:

1. Gorlachuk, V. & Klymenko, O. (2019) Upravlinnia zemelnymy resursamy obiednanykh terytorialnykh hromad u konteksti detsentralizatsii [Land resources management in the context of decentralization of public administration and strengthening of the autonomy of local self-government bodies]. *Ahrosvit – Agrosvit*, vol. 20, 56–63. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2019.20.56> (in Ukrainian)

2. Nechyporenko, O., Matviienko, A. (2021) Upravlinnia zemelnymy resursamy v obiednanykh terytorialnykh hromadakh [Management of land resources in united territorial communities]. *Modernization of science and its influence on global processes: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the I International Scientific and Theoretical Conference* (vol. 1), November 5, 2021, 44–47. Bern, Swiss Confederation: European Scientific Platform. (in Ukrainian)

3. Tomchuk, O. & Kozhukhar, V. (2019) Analiz efektyvnosti vykorystannia zemelnykh resursiv [Analysis of efficiency of land resources], *Ahrosvit – Agrosvit*, no. 19, pp. 38–46. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2019.19.38>

4. Yasinetska, I.A. (2016) Analiz efektyvnosti upravlinnia zemelnymy resursamy [Analysis of the effectiveness of land resource management]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and society*. vol. 4, pp. 255–258. Available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/4_ukr/41.pdf

5. Budzyak, O. & Budzyak, V. (2020) Effective use of ukrainian land: analysis, dynamics and regions with the biggest demand for innovative agricultural projects. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, [Online], no. 4. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.4.15>

6. Harazha, O.P. (2016) Vydy ta pokaznyky efektyvnosti vykorystannia silskohospodarskykh uhid v upravlinni zemelnymy resursamy Ukrainy [Types and indicators of the effectiveness of agricultural land use in the management of land resources of Ukraine]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and society*. vol. 3, pp. 52–60. Available at: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/3_ukr/10.pdf

7. Vyrobnystvo pshenytsi u pidpriemstvakh po raionakh u 2021 rotsi [Wheat production in enterprises by district in 2021]. *Holovne upravlinnia statystyky u Kharkivskii oblasti – Main Department of Statistics in Kharkiv Region*. Available at: <http://kh.ukrstat.gov.ua/roslynnytstvo/4317-virobnitstvo-pshenitsi-u-pidpriemstvakh-po-raionakh>

8. Statystychnyi biuleten Sotsialno-ekonomichne stanovyshche Kharkivskoi oblasti za sichen 2022 roku [Statistical bulletin Socio-economic situation of the Kharkiv region for January 2022]. *Holovne upravlinnia statystyky u Kharkivskii oblasti – Main Department of Statistics in Kharkiv Region*. Available at: <http://kh.ukrstat.gov.ua/biuleten-ekonomichne-i-sotsialne-stanovyshche-raioniv-ta-mist-kharkivskoi-oblasti>

9. Malookyy, V. (2020) Formuvannia suchasnoi systemy upravlinnia zemelnymy resursamy terytorialnykh hromad v Ukrainy: osoblyvosti ta tendentsii [The formation of a modern system of management of land resources of territorial communities in Ukraine: features and trends]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia – Theory and Practice of Public Administration*, vol. 3, no. 70, pp. 162–170. DOI: <http://dx.doi.org/10.34213/tp.20.03.19>

10. Zmiivska terytorialna hromada Chuhuyivskoho raionu Kharkivskoi oblasti. Zahalna informatsiia [Zmiiv territorial community of Chuguyiv district, Kharkiv region. General information]. *Zmiivska miska rada – Zmiiv city council: official website*. Available at: <http://www.zmiivmisto.gov.ua/terytorialna-hromada/zmiivska-terytorialna-hromada.html>